
'Faluchos de Arenys' -barca - llagut

Autor:

Data de publicació: 12-09-2015

En l'època de la construcció naval de fusta hi havia drassanes a l'aire lliure en moltes viles costaneres. Les d'Arenys de Mar tingueren una fama especial. L'expert en pesca Antonio Sáñez Reguart ("Diccionario histórico de los artes d? la pesca nacional por el comisario real de guerra de marina don Antonio Sáñez Reguart"),[44] citava expressament una certa mena de llaguts d'Arenys insinuant que serien l'origen de la denominació castellana de "faluchos" quan foren rebatejats a les costes andaluses. Aquells llaguts d'Arenys es construïen per a anar a pescar a Andalusia. D'antuvi només anaven amb una vela llatina única i, quan varen aparellar arbre de mitjana, mantingueren el nom foraster ("falutxo", falutx) i adoptaren el de barca de mitjana a Catalunya.

Els llaguts-faluchos d'Arenys de Mar tenien uns 11 metres d'eslora i anaven equipats amb 3 parells de remos de 25 pams cadascun (1 pam= 21 cm aproximadament). Les dimensions dels remos van associades al desplaçament de l'embarcació. En la barca de mitjana de la narració de Joaquim Ruyra ("El rem de trenta-quatre") el protagonista del relat és un rem de 34 pams.

En l'època de la construcció naval de fusta hi havia drassanes a l'aire lliure en moltes viles costaneres. Les d'Arenys de Mar tingueren una fama especial. L'expert en pesca Antonio Sáñez Reguart ("Diccionario histórico de los artes d? la pesca nacional por el comisario real de guerra de marina don Antonio Sáñez Reguart"),[44] citava expressament una certa mena de llaguts d'Arenys insinuant que serien l'origen de la denominació castellana de "faluchos" quan foren rebatejats a les costes andaluses. Aquells llaguts d'Arenys es construïen per a anar a pescar a Andalusia. D'antuvi només anaven amb una vela llatina única i, quan varen aparellar arbre de mitjana, mantingueren el nom foraster ("faluchoo", falucho) i adoptaren el de barca de mitjana a Catalunya.

Els llaguts-faluchos d'Arenys de Mar tenien uns 11 metres d'eslora i anaven equipats amb 3 parells de remos de 25 pams cadascun (1 pam= 21 cm aproximadament). Les dimensions dels remos van associades al desplaçament de l'embarcació. En la barca de mitjana de la narració de Joaquim Ruyra ("El rem de trenta-quatre") el protagonista del relat és un rem de 34 pams.

FALUTX ÉS CASTELLANISME EN CATALÀ ES DEIA LLAGUT O BARCA DE MITJANA

"Tartanes" vs. "barques de mitjana"

Per a comparar les barques de mitjana i les tartanes és millor prescindir de les definicions oficials i analitzar imatges compatibles. Totes les barques de mitjana tenen arbre i vela de mitjana. També és cert que, en general, la denominació "falucho" és equivalent a "barca de mitjana". Però hi ha documentació de faluchos sense arbre ni vela de mitjana. Passa el mateix amb les tartanes de vela. Hi ha molts casos amb vela de mitjana i altres casos sense vela de mitjana. Una comparació coherent s'hauria de fer sobre barques i tartanes d'època semblant. Les tres imatges posteriors no són ideals per a la comparació que, en forma de taula simplificada i comentaris ampliats, es presenta a continuació.

Barca de mitjana

Tartana amb vela mestra, foc i mitjana

Tartana amb vela mestra i foc

Comparació Barca de mitjana o falucho Tartana

Eslora

Entre 11 i 20 m

Entre 16 i 25 m

Desplaçament

10-50 tones[29]

30-60 tones

Arbre mestre

Cap a proa

Vertical

Arbre de mitjana

Vertical
Vertical[30]

“Bauprès”
Botaló
Bauprès veritable

Botafora[31]
Botafora o caçaescota de mitjana[32]
Sistema similar

Singularitat
Cap de mort
Esperó alt

Proa
Roda vertical
Roda llançada i cònca

Coberta
Tota al mateix nivell
Alçada en la zona de popa

Vela mestra
Llatina, de gran superfície
Llatina, de gran superfície

Veles de proa
Un foc (la pollacra)
Un foc (a vegades 2 o 3)

Vela de mitjana
Llatina, petita
Llatina, petita

Forma del buc
Fina i arrodonida
De línies més quadrades

Des del s.XVII al s.XIX una barca de mitjana o falucho (“falucho” en castellà) s'assemblava molt a una tartana. Observades de lluny per part d'un neòfit eren molt fàcils de confondre. Pel que fa al desplaçament les tartanes acostumaven a ser més grans que els faluchos.

Eslora : Tartanes (entre 16 i 25 m) Faluchos (entre 11 i 20 m)
Desplaçament : Tartanes (entre 30 i 60 tones) Faluchos (entre 10 i 50 tones)

Les xifres només són aproximades. Les barques de mitjana més petites ho eren més que les tartanes més petites. En altres casos hi podia haver embarcacions de les dues menes amb desplaçaments similars.

Arbre mestre: Tartana (vertical i, sovint amb masteler); Faluchos (inclinat cap a proa i d'una peça). Prop de la punta o cap del pal hi ha una o dues politges que permeten hissar i arriar l'antena. La corda per a la maniobra és una drissa (en terminologia tradicional "flonc" o "enflonc").

Arbre de mitjana: Similar en ambdós casos. En la barca de mitjana inclinat cap a popa uns 2-3 graus. Com que l'arbre de mitjana se situa a l'extrem de popa per a caçar l'escota cal emprar un "botafora" (perxa semblant a un botalló que es perllonga per la popa).

Bauprès : Tartana (un bauprès veritable, disposat simètricament) Falucho (botalló sobresortint des del costat de la roda de proa). En les primitives tartanes no hi havia bauprès. L'estai per al floc s'afermava a la punta de l'esperó. Un esperó alt, no com el de les naus de guerra antigues. Aquest esperó alt es mantindria en les primeres calaveres o caravel·les amb el nom de "bec" ("beque" en castellà).

Roda: Tartana (llançada i còncava); Barca de mitjana (sensiblement recta i vertical)

Coberta i popa: Les tartanes acostumaven a tenir la coberta més alta a popa. Les barques de mitjana tenien la popa al mateix nivell que la resta de coberta.

Vela mestra: Llatina i molt semblant en ambdós casos.

Floc/flocs: Tartana (1 floc, a vegades 2 o 3); Faluchos (1 floc únic anomenat pollacra)

Vela de mitjana: Molt semblant en ambdós casos. Hi ha tartanes sense mitjana. L'antena de mitjana es posiciona gairebé vertical. Vela i antena tenen un aspecte semblant a una vela guaira.

Forma del buc: Les tartanes acostumaven a tenir una secció més rectangular i plena, mentre que les barques solien ser més fines i arrodonides.

Qualitats veleres dels faluchos o barques de mitjana

La major part de les referències escrites sobre el tema són indirectes i puntuals i no permeten analitzar el comportament real d'un falucho en tota classe de vents i de mar. Amb una petita excepció. En l'edició castellana de l'obra "Elementos de construcción de velas", de Robert Kipping, el traductor (el tinent de navili Pere Riudavets i Tudury) indica alguns detalls del comportament real d'un falucho. En les pàgines 352-360 parla de faluchos i tartanes.[33] També parla dels fabricants catalans de veles de cotonia.

Un dels conceptes que introdueix és el dels faluchos catalans anomenats "elàstics" en els que hom cerca una gran velocitat amb una vela mestra més alta i afinada que les ordinàries. El tinent Riudavets recull totes les dades i dimensions del falucho "Plutón", probablement el millor de l'època. Resumint molt, segons Riudavets, els faluchos cenyien molt bé amb poc vent i mar plana. No anaven tan bé d'empopada i temporal. L'aparell era més aviat ardent (amb tendència a orçar) i calia descarregar de pesos el davant de l'embarcació. En molts casos calia arriar la vela de mitjana. Riudavets considerava que l'aparell de tartana era més segur encara que un xic més lent.

Faluchos guardacostes

Una de les aplicacions típiques dels faluchos armats fou la de guardar les costes del mar Mediterrani. I les d'altres mars.[34][35] [36] A l'estat espanyol hi havia tres classes de guardacostes:

Primera classe, amb una tripulació de 60 homes armats o més.[37][38][39]

Segona classe, amb dotació de fins a 40 homes. Armats amb un canó del 12 muntat sobre colissa (una plataforma elevada sobre la coberta i giratòria).[40][41]

Tercera classe: Els més petits.[42]

En certes ocasions el govern espanyol va privatitzar el servei de guardacostes. Els faluchos armats es cedien a una companyia privada que realitzava el servei sota condicions estipulades.[43]

Altres aspectes

En el film "El capità Escalaborns" (Carles Benpar, 1990) hi participen dues barques de mitjana.[49]

En l'havanera "El meu avi" la lletra és inventada. El vaixell protagonista és el "Català" però no s'indica de quin tipus de vaixell es tracta. Per la descripció de la tripulació ("...el timoner i el nostramo, i quatorze mariners ..." una possible solució seria que el "Català" fos un falucho. En la realitat hi hagué més d'un "falucho" amb el nom de "Catalán".

Agustí Espriu i Malagelada. Aproximació històrica al mite de Sinera. L'Abadia de Montserrat, 2010, p. 45—. ISBN 978-84-9883-247-1.